

بررسی کارایی شاخص نشت جهت دار پوشش گیاهی جهت ارزیابی عملکرد مراتع (مطالعه موردی تاغزارهای ورزنه اصفهان)

لیدا عندلیبی^۱ - رضا جعفری^۲ - حسین بشری^۳

چکیده

مراتع اکوسیستمی پویا بوده و در پی وقوع آشفتگی های محیطی دچار تغییر و تحول می گردد از این رو بهره برداری پایدار از مرتع تنها زمانی امکان پذیر می باشد که این تغییر و تحولات شناخته شود. بارندگی در مراتع سبب ایجاد رواناب شده و باعث جابجا شدن منابع در طول چشم انداز و در جهت شیب عمومی منطقه می شود. برخی منابع توسط رواناب از سیستم خارج شده و برخی دیگر نیز توسط قطعات پوشش گیاهی در خاک نفوذ می یابد. در مراتع با وضعیت مناسب، خاک، آب و مواد غذایی به طور مناسب حفظ شده و در مقابل در چشم اندازهایی با عملکرد پایین این منابع از دسترس خارج می شوند. بنابراین وضعیت و چگونگی پوشش گیاهی مراتع عامل تاثیر گذاری در نحوه جذب این منابع می باشند. عملکرد مراتع می تواند بوسیله روش های سنجش از دور نظیر استفاده از شاخص نشت جهت دار پوشش گیاهی CDLI مورد بررسی قرار گیرد. ارزش شاخص مورد محاسبه در چشم اندازهایی که دارای عملکرد بالایی هستند در مقابل چشم اندازهای با عملکرد پایین به ترتیب بین عددهای صفر و یک متغیر است. در این مقاله با استفاده از یک مطالعه موردی در تاغزارهای منطقه ورزنه کاربرد این شاخص به کمک درصد تاج پوشش گیاهی که با استفاده از شاخص PD54 محاسبه گردیده در بررسی عملکرد مراتع بررسی شده است. نتایج این مطالعه نشان داد که ارزش شاخص CDLI در منطقه مطالعاتی، ۰/۵۳ بوده که نشان دهنده حفظ منابع در اکوسیستم مرتع است و با مشاهدات میدانی تطابق دارد. نتایج این مطالعه حاکی از آن است که می توان با استفاده از این شاخص، عملکرد چشم اندازهای مرتعی را به خوبی و سهولت در عرصه های وسیع مرتعی با صحت بالا بررسی نمود.

واژگان کلیدی: عملکرد مرتع، چشم انداز، رواناب، سنجش از دور، شاخص CDLI

۱- مقدمه

پوشش گیاهی، منابع با ارزش نظیر آب باران، مواد زیستی و ته نشست یا رسوب ها و مواد غذایی، خاک را حفظ می کند. مراتعی که دارای پوشش گیاهی ضعیفی هستند قادر به نگه داشتن منابع در خود نبوده و منابع از آنها نشت می نماید. چشم اندازهایی که در حال از دست دادن پوشش گیاهی هستند یا دچار فرسایش خاک هستند حالت حاد داشته و باید سریعاً به درمان و تیمار آنها پرداخته شود (۱، ۳ و ۱۱). بنابراین ابتدا باید شناسایی و اولویت بندی مناطق بر اساس عملکرد انجام گرفته تا با بودجه و امکانات در دسترس بتوان این عرصه ها را به خوبی مدیریت نمود.

در چشم اندازهای مرتعی پوشش گیاهی نقش کلیدی در به دام انداختن هرزآنها و مواد غذایی و همچنین حفظ و نگهداری آن ها دارد (۵، ۷ و ۱۰). البته نحوه آرایش لکه ها درون چشم انداز جهت چگونگی حفظ و نگهداری آب و مواد مغذی مورد نیاز تولید گیاهی مهم است (۸). طبق نتایج تحقیق فریدل (۴) توپوگرافی محیط بر یکنواختی فرم رویشی اثرگذار است. فاکتورهایی چون پوشش، تعداد، اندازه، شکل و ترتیب فضایی و جهت پوشش گیاهی نشان دهنده چگونگی عملکرد یا نقش چشم اندازهای گیاهی در حفظ منابع سیستم های حیاتی مثل آب باران و خاک می باشد (۷).

فعالیت های مدیریتی نظیر نحوه مدیریت چرا تاثیر زیادی بر مرتع می گذارند. برای بهره برداری پایدار مرتع این تغییرات بایستی شناخته شوند. شاخص های سطح خاک و ویژگی های عملکردی مرتع به محقق کمک می کند تا در مورد اثرات فعالیت های

^۱ کارشناسی ارشد مرتعداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه صنعتی اصفهان

^۲ استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه صنعتی اصفهان

^۳ استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه صنعتی اصفهان